

СЕКЦІЯ 1.

Розвиток держави і права в умовах європейської інтеграції:
загальнотеоретичні аспекти та історичний досвід

SECTION 1.

Development of state and law in the conditions of European integration:
theoretical aspects and historical experience

Ковальчук О.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент,
доцент кафедри
теорії права та конституціоналізму ЗУНУ
Подковенко Т.О.*

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ЇХ ЗНАЧИМІСТЬ

Постановка проблеми. Дослідження юридичних фактів має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє удосконалити правозастосування, забезпечити більшу передбачуваність правових наслідків та сприяти стабільності правової системи.

У правовій науці поняття “юридичні факти” займає одне з центральних місць, оскільки саме вони є тими реаліями, на підставі яких виникають, змінюються або припиняються правовідносини. Визначення юридичних фактів, їх класифікація та розуміння значимості є ключовими для правильного застосування права та адміністрування справедливості. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій темі, досі існує ряд невирішених питань, зокрема, щодо критеріїв класифікації юридичних фактів, їх взаємодії з іншими елементами правової системи, а також практичного значення різних видів юридичних фактів.

Стан дослідження. Наукове опрацювання даної теми знайшло висвітлення у дослідженнях вчених: П. Гуйвана, М. Козюбри, А. Коструби, М. Кравчука, Н.Оніщенко, П. Рабіновича, О. Сердюка, Д. Спесівцева та інших.

Завдання дослідження включають розгляд таких аспектів:

- Проаналізувати існуючі підходи до визначення поняття “юридичні факти”.
- Класифікувати юридичні факти та визначити їх основні види.
- Вивчити вплив юридичних фактів на формування та розвиток правовідносин.

- Оцінити практичне значення різних видів юридичних фактів.

Виклад матеріалу. Юридичні факти є фундаментальним елементом правової системи, які відіграють вирішальну роль у формуванні, зміні та припиненні правовідносин. Як зазначає М. Кравчук, юридичний факт визначається як подія, яка спричиняє виникнення або припинення правових відносин [3, с. 207].

Існує кілька підходів до визначення цього поняття, кожен з яких відображає різні аспекти та функції юридичних фактів у правовій системі.

Нормативний підхід розглядає юридичні факти як обставини, що мають значення для права, оскільки вони передбачені законодавством як підстави для виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Соціологічний підхід акцентує увагу на соціальній природі юридичних фактів та їх зв'язку з реальними суспільними відносинами [4, с. 172]. Філософський підхід розглядає юридичні факти через призму правової філософії, намагаючись з'ясувати глибинні засади та сенс існування юридичних фактів. Психологічний підхід аналізує мотивацію та інтенції суб'єктів права. Прагматичний підхід зосереджений на практичному застосуванні юридичних фактів у правозастосуванні. Вони всі важливі для розуміння ролі юридичних фактів у правовій системі, але їх інтеграція допоможе створити більш цілісну та глибшу картину.

Класифікація юридичних фактів дозволяє систематизувати їх за певними ознаками та критеріями, що сприяє більш чіткому та ефективному застосуванню права. Одним із основних поділів є класифікація за джерелом виникнення, де юридичні факти поділяються на події та дії. Події є тими фактами, які відбуваються безпосередньо та незалежно від волі людини, наприклад, природні явища. Дії ж, навпаки, є результатом свідомої волі та поведінки людей, які мають на меті досягнення певних правових наслідків, як от укладення договорів чи вчинення злочинів [5, с. 90].

Інший важливий критерій класифікації – це характер впливу на правовідносини. Тут юридичні факти можуть бути конститутивними, модифікативними та екстинктивними. Конститутивні факти породжують нові правовідносини, модифікативні змінюють існуючі, а екстинктивні призводять до їх припинення. Наприклад, народження дитини є конститутивним фактом, який породжує права та обов'язки батьків та дитини, зміна прізвища може бути модифікативним фактом, а смерть є екстинктивним фактом, який припиняє багато правовідносин [1, с. 31-32].

Також юридичні факти можна класифікувати за ступенем волевиявлення. Тут розрізняють факти, які відбуваються з явною волею суб'єкта, та ті, де воля виражена неявно або взагалі відсутня. Це дозволяє враховувати інтенції та мотиви осіб, що вчиняють певні дії, та відповідно регулювати їх правові наслідки.

Класифікація за сферою права також є корисною, оскільки юридичні факти можуть мати різне значення в контексті цивільного, кримінального, адміністративного чи іншого галузевого права. Наприклад, одні й ті ж дії можуть мати різні наслідки в цивільному та кримінальному праві.

Важливість класифікації юридичних фактів полягає не лише у теоретичному розумінні права, але й у практичному застосуванні. Вона допомагає юристам, суддям та іншим учасникам правових відносин правильно

інтерпретувати закони, розуміти правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Таким чином, глибоке розуміння класифікації юридичних фактів є невід'ємною частиною ефективної правової системи.

Юридичні факти, як ми вказали раніше, відіграють ключову роль у формуванні та розвитку правових відносин, створюючи, змінюючи або припиняючи права та обов'язки суб'єктів права. Розуміння впливу цих фактів має вирішальне значення для аналізу правових процесів та оцінки їхньої практичної важливості.

Формування правових відносин не можливе без певних юридичних фактів. Наприклад, укладення договору породжує ряд прав та обов'язків між сторонами. Події, такі як народження, смерть або природні катастрофи, також можуть впливати на правовідносини, визначаючи їх початок або кінець. Юридичні факти впливають і на розвиток правових відносин. Зміни у законодавстві, судові рішення чи соціальні зміни можуть модифікувати існуючі правовідносини, адаптуючи їх до нових реалій. Це свідчить про динамічність права та його здатність реагувати на зміни у суспільстві [2, с. 168].

Оцінка практичного значення юридичних фактів є ключовою для правозастосування. Різні види юридичних фактів мають різне значення в залежності від контексту. Наприклад, у цивільному праві, договірні зобов'язання відіграють важливу роль у регулюванні майнових відносин, тоді як у кримінальному праві, злочини є факторами, що ведуть до відповідальності.

Висновок. Юридичні факти є фундаментальним елементом правової системи, які визначають формування, зміну та припинення правовідносин. Розуміння їх впливу має вирішальне значення для аналізу правових процесів та оцінки їх практичної важливості.

Різні підходи до визначення юридичних фактів відображають різні аспекти та функції їх у правовій системі. Нормативний підхід, соціологічний, філософський, психологічний та прагматичний враховують різні аспекти та допомагають зрозуміти роль юридичних фактів у правовому контексті.

Класифікація юридичних фактів за різними критеріями, такими як джерело виникнення, характер впливу на правовідносини та ступінь волевиявлення, допомагає систематизувати їх та сприяє більш чіткому та ефективному застосуванню права.

Глибоке розуміння класифікації юридичних фактів є невід'ємною частиною ефективної правової системи, допомагаючи правозастосуванню, судам та іншим учасникам правових відносин у прийнятті обґрунтованих рішень та інтерпретації законодавства.

Список використаних джерел

1. Гуйван П. Юридичні факти і цивільно-правові строки. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 30-37. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2318> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Коструба А., Хоменко М. Генеза вчення про юридичні факти у науці цивільного права. *Право України*. 2019. № 1. С. 167-186. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-167> (дата звернення: 20.04.2024).
3. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 524 с.

4. Сердюк О. О. Юридичні факти в структурі цивілістичної моделі захисту прав учасників кредитних відносин. *Наше право*. 2020. № 1. С. 170-174. URL: <https://doi.org/10.32782/np.2020.1.26> (дата звернення: 20.04.2024).

5. Спесівцев Д. Юридичні факти-стани в цивільному праві України. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 88-94. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.974> (дата звернення: 20.04.2024).

Жуковська Л.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
Університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії права та конституціоналізму ЗУНУ
Подковенко Т.О*

НОРМА ПРАВА ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ПРАВА

Актуальність дослідження. У теорії права загально визнаним є той факт, що моделювання поведінки суб'єктів здійснюється за допомогою норм права і насамперед такої їхньої юридичної властивості, як нормативність [1, с. 36]. За допомогою норм права здійснюється впорядкування суспільних відносин, надання їх чіткої правової регламентованості. Незважаючи на існування інших соціальних норм: норм моралі, релігійних норм, звичаєвих норм та інших регуляторів поведінки людей у суспільстві, норми права відіграють надзвичайно важливу роль. Норми права відрізняються можливостями більшого та ефективнішого регулятивного впливу на поведінку суб'єктів права.

Виклад основного матеріалу. Система права є особливим системним утворенням, тобто це не проста сукупність або сума елементів, а цілісне утворення, яке наділене конкретними властивостями, зв'язками, внутрішньою структурою. Система права є об'єктивним явищем, оскільки обумовлена суспільними відносинами, що склалися в суспільстві та обумовлюється національними, історичними, культурними або іншими соціальними факторами. Варто відмітити, що систему права відрізняє така ознака як динамічність, тобто вона здатна змінювати свою внутрішню організацію під впливом зовнішнього середовища.

Аналіз наукових праць сучасних учених-теоретиків – фахівців у галузі загальної теорії права – свідчить про їх єдність у підході до розуміння поняття «норма права» [2, с. 130-133]. Норма права – це найпростіше, односистемне правове утворення в складі системи права [3, с.14]. Здебільшого норма права визначається як формально визначене правило поведінки загального характеру, що встановлене чи санкціоноване державою або іншим уповноваженим суб'єктом правотворчості з метою регулювання чи охорони суспільних відносин та забезпечується можливістю застосування примусу [4, с. 132]. О. Скакун розглядає норму права в якості «загальнообов'язкового правила поведінки, яке сформоване в суспільстві відповідно до визнаної в